

Nota van toelichting op het adres van de Gebr. Schoonenburg, verzoekende onderzoek hunner vordering door deskundigen.

[42. 1.]

MJSSIVE, ingekomen in de zitting van den 9den November 1874.

[De vroegere stukken zijn gedrukt onder n°. 131 der zitting 1873—1874.]

's GRAVENHAGE, den 6den November 1874.

Ik heb de eer hierbij aan U Hoogedel Gestr. te doen toekomen een afschrift van het verslag der commissie in

[42. 2.]

VERSLAG van de door den Minister benoemde Commissie.

's GRAVENHAGE, den 21sten October 1874.

Bij Uwer Excellentie's besluit van 6 Mei jl, zijn de ondergeteekenden benoemd tot leden eener commissie aan wie de taak werd opgedragen om een nieuw onderzoek in te stellen met betrekking tot de sinds langen tijd ahangige zaak der Gebrs. SCHOONENBURG, in Maart 1868 aannemers geworden van het in het openbaar te Amsterdam aanbestede fort in den Laander- en West-Bijlmerpolder. Aanleiding daartoe werd door Uwe Excellentie inzonderheid gevonden in de goedkeuring der conclusie aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal voorgedragen door eene commissie uit haar midden, in wier handen waren gesteld de inlichtingen door vroegere Ministers van Oorlog gegeven over een adres aan dat Staatsligchaam door de genoemde aannemers aangeboden. In hare openbare zitting toch van 6 December 1872 besloot de Tweede Kamer »aan de Regering onder dankzegging voor de herhaaldelijk verstrekte inlichtingen, in overweging te geven of er niet redenen van billijkheid bestaan om aan de adresanten vergoeding voor de geleden schade te verleenen».

De commissie op den 2den Junij jl. door Uwe Excellentie geïnstalleerd, werd bij die gelegenheid in het bezit gesteld van den lijvigen bundel ambtelijke bescheiden en schrifturen welke, als gevolg der aanbesteding van het betrokken werk en der met de aannemers gerezen moeilijkheden, het licht hadden gezien. Voorts is nog kennis genomen van eene memorie door hen, onder dagteekening van 20 Junij 1874, aan den voorzitter der commissie ingezonden. Daarin worden hunne aanspraken op schade-loo-stelling, van Staatswege te verleenen, op nieuw in het breede toegelicht en aangedrongen. Afschrift van het adres der aannemers aan den Minister van Oorlog van 7 Februarij 1870, en van 's Ministers afwijzende beschikking van 16 Februarij 1870, was daarbij gevoegd.

Nadat de ter beschikking der commissie gestelde bescheiden door hare leden achtereenvolgens waren gelezen en de inhoud daarvan aandachtig was overwogen, heeft zij, zich voldoende ingelicht achtende, het onnoodig geoordeeld de aannemers persoonlijk te hooren.

In hare bijeenkomsten van 7 en 21 October, gehouden op het Departement van Oorlog, mogt zij aan de door de Gebr. SCHOONENBURG ontwikkelde grieven eene mondelinge beraadslaging en gedachtenwisseling wijden, welke tot de navolgende uitkomsten heeft geleid.

De groote meerderheid der commissie deed ernstige bezwaren gelden tegen een aan den Minister van Oorlog te geven advies, strekkende tot toewijzing der gevraagde schadeloosstelling op gronden van billijkheid. Zij stelde daarbij op den voorgrond dat het kenmerkend onderscheid tusschen het begrip van regt en het begrip van billijkheid, veeltijds niet duidelijk in het oog springt. Hier althans, waar het gold eene tusschen twee partijen gesloten overeenkomst, wier uitvoering was voldongen, scheen het

Aan

Zijne Excellentie den Heer Minister van Oorlog.

zake de gebroeders SCHOONENBURG, bedoeld in de nota gevoegd bij mijnen brief van 6 Mei jl., Kabinet, L: T, 7.

Naar aanleiding van dat verslag is door mij op een adres van de gebroeders SCHOONENBURG de beschikking genomen, waarvan een afschrift mede hierbij wordt gevoegd.

De Minister van Oorlog,

WEITZEL.

Aan den heer Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

verschilpunt moeilijk af te teekenen. Beroep op formeel regt, ter keering eener op goede trouw steunende vordering, had naar die zienswijze geenszins plaats gehad. De Staat had vastgehouden aan het contract, zulks gebood regt en plicht. Niets meer en niets minder dan dat was gedaan. Nu beweerde wel is waar een der partijen dat zij, krachtens de geheel vrijwillig door haar aanvaarde verbindtenissen, aanzienlijke schade had geleden, welke zij bij den aanvang van het werk niet geheel bij magte was geweest te voorzien en bij de uitvoering te beperken, maar de gronden waarop dit beweren steunde, konden den toets van een onbevangen onderzoek niet doorstaan.

Ter staving dezer stelling werd het navolgende betoog vernomen:

De beperktheid van den termijn tot onderzoek gegund, is een bezwaar van grond ontbloeit. Immers de optreding der adressanten als gegadigden, was eene geheel vrijwillige handeling. Bovendien is geenerlei bijzondere voorlichting door hen gevraagd. Een andere aannemer, volgens mededeeling van de betrokkene militaire autoriteiten in de stukken opgeteekend, heeft zich de 10 dagen ten nutte gemaakt tot het doen van grondboringen. Het resultaat zijner nasporing was dat hij zich onthield van inschrijving. De hoogste inschrijvingsom beliep f 319 500. Het beweren der aannemers als zoude slechts een gering verschil bestaan tusschen hunne inschrijvingsom en die van andere mededingers, komt te vervallen bij de raadpleging der hieronder volgende cijfers van alle inschrijvingen. Hoe daaruit eene slotsom ten hunnen voordeele is af te leiden, wordt niet ingezien. Men vestigde voorts in den kring der commissie de aandacht op hetgeen onder dagteekening van 19 Januarij 1870, n°. 1, door den kommandant der derde stelling, met betrekking tot dit bezwaar was geschreven aan den inspecteur-generaal der fortificatien.

» Wat het beroep op andere aannemers betreft, — zoo wordt in het hier bedoeld schrijven van den kolonel-kommandant G. ANDREA gelezen, — zoo is het onwaar dat alle aannemers de begroting als grondslag aannemen. Door meerdere aannemers is vóór de aanbesteding gezegd dat hunne berekening van grondaanvoer het dubbel en meer dan de opgegevene was. Wat het opgegeven verschil tusschen de inschrijvingen betreft, zoo is de hier gestelde zin zoo ingerigt dat het den schijn heeft als of de andere inschrijvers slechts weinig, f 1374, f 551 en f 700, van de aannemingsom afweken. Vermoedelijk is die zonderlinge vorm niet opzettelijk gekozen. Zij beteekent intusschen dat die geringe verschillen bestonden tusschen andere aannemers onderling en niet tusschen hen en Gebr. SCHOONENBURG.

» De verschillende inschrijvingen zijn geweest:

» Gebr. SCHOONENBURG	voor f	238 000
» C. L. HEIJINK	»	245 000
» W. VAN BERKUM	»	246 000
» P. N. WOLFF EN ZOON	»	248 500

Nota van toelichting op het adres van de Gebr. Schoonenburg, verzoek ende onderzoek hunner vordering door deskundigen.

» J. C. VAN DER KLEY	voor f 250 000
» S. VAN DER KAMP	251 749
» P. W. SCHRAUWEN	252 300
» G. G. VAN CLEEFF	253 000
» J. KOOY	255 900
» J. GÖBEL	266 900
» J. C. VAN HATTEM	269 500
» GEBR. JANZEN	274 600
» J. DE LAAT	277 500
» J. DE KLERK	307 000
» C. BOSMAN EN P. BOT Cz.	319 500

» terwijl de lagere inschrijvers in het algemeen tot de kleinere aannemers behoorden, geen kennis van aardewerk hadden en daarom vermoedelijk voor dit werk hadden moeten worden geweigerd."

Blijkbaar hebben de adressanten zelve aan het bezwaar tegen de korthed der gegunde tijdruimte te weinig waarde gehecht om er afzonderlijk bij te persisteren. Zij behouden het echter als hulpargument ter verscherping hunner hoofdredenering. Deze nu komt neder op het navolgende:

» Verwijzende naar het slotartikel van het bestek, waarin de kosten van uitvoering van het werk op f 230 000 zijn begroot en naar de opgaaf der vermoedelijk aan te brengen hoeveelheid gronds, beweren zij, wegens den korten termijn, in die gegevens vertrouwen te hebben moeten stellen. Met aandrang verzekeren zij dat hun bij de aanwijzing ook de bestanddeelen der begrooting zijn medegedeeld, berustende op de noodig geoordeelde hoeveelheden. Huns inziens volgde daaruit onmiskenbaar dat de hoeveelheid zand en klei werd geschat op 45 000 kub. meter. De begrooting, uit de hand van bij uitnemendheid deskundigen voortgekomen, wier slotcijfer in het bestek was opgenomen en de opgaven der directie, hadden hun, bij de aanneming, tot leidraad gestrekt. In stede echter van 45 000 kub. meter, geven adressanten de verzekering dat door hen 193 841 kub. meter klei en zand is aangewend geworden. Volgens hun betoog was het ontworpen plan en mitsdien de geheele aanbesteding op een onjuisten grondslag gebouwd; waaruit eene onjuiste voorstelling van feiten en eene schromelijke schade voor hen, aannemers, is voortgevloeid.

» Het feit der aanbesteding sluit in zich verleening van waarborg door den aanbesteder betrekkelijk de mogelijkheid van uitvoering.

» De uitvoering nu is, op de voorgeschrevene wijze, ondoenlijk bevonden. In billijkheid ligt het risico der onuitvoerbaarheid van eenig werk buiten de grens van de aansprakelijkheid der aannemers. De militaire genie, ingelicht door de aannemers, volhardde niettemin bij hare aanvankelijke dwaling.

» Het voorstel om op eene andere wijze te werken, gedaan bij request van Julij 1869, werd afgewezen. Het verzoek om de juistheid hunner technische bezwaren aan de beoordeeling van deskundigen te onderwerpen, onderging geen beter lot. Zoodoende werd de schade minstens verdrievoudigd. Het gebouw is ingestort zonder dat pogingen tot wederopbouw zijn aangewend. Aan het aardewerk is het viervoudige van de geraamde hoeveelheid gronds besteed. Evenwel werd de verlangde hoogte niet bereikt. Het ontworpen plan kwam niet tot stand. Eindelijk zijn de werkzaamheden gestaakt, toen twee jaren na het ingediend verzoekschrift, niettegenstaande voortdurende opvoering, het aardewerk voor het meerendeel nog lager lag dan destijds het geval was.

» Op alle deze gronden wordt door de adressanten geconcludeerd tot de onuitvoerbaarheid van het werk. Van den aanvang heeft het berust op dwaling en de gevolgen daarvan kunnen in billijkheid hun niet uitsluitend worden toegerekend."

De gegrondheid van dit betoog en van het daaruit getrokken besluit, werd door de meerderheid der commissie krachtig weersproken. Zij meende dat de feitelijke voorstelling was gekleurd en geenszins de geheele waarheid weërgaf. Niettemin erkende men algemeen dat de aanvoer

van grond veel aanzienlijker was geweest dan bij het ontwerpen van het werk was gemeend. Het door adressanten vermelde cijfer was echter niet te contrôleren, in elk geval ongestaafd. Het beroep op de in het bestek genoemde begrootingsommen kon niet opgaan, evenmin als het noodzakelijk vertrouwen door de aannemers te stellen in aanwijzingen der genie en in de gedrukte opgaaf der hoeveelheid van 45 000 kub. meter te verwerken grond. Wat betreft de vermelding van het cijfer van f 230 000 in het bestek — waarin de adressanten eene bedoeling zien opgesloten — soortgelijke globale en ongemotiveerde mededeelingen, waren ook, onder de destijds geldende regels van aanbesteding, niet ongewoon. Steeds is echter daaraan alle rechtsgevolg uitdrukkelijk ontzegd en te verstaan gegeven, dat de verantwoordelijkheid der gegadigden daardoor in geen deele werd verzwakt.

Het scheen daarentegen eene zedelijke verplichting die open rustte om begrootingen op eigen onderzoek steunende op te maken. In geen geval kon sprake zijn van beperking hunner bevoegdheid daartoe. Een lid der meerderheid gaf naar aanleiding daarvan te kennen, dat bloote vermeldingen als de onderwerpelijke, ligt tot misverstand kunnen leiden en alzoo zonder nut schijnen.

Deze opmerking werd beantwoord met eene verwijzing naar het Departement van Binnenlandsche Zaken. De bestekken daar ontworpen, moeten, volgens vast voorschrift, het begrootingscijfer van het werk bevatten. Deze bepaling was doeltreffend en ten algemeenen nutte bevonden.

De gedrukte opgaaf der hoeveelheid van 45 000 kubiek meter te verwerken grond, afkomstig van de genie, lag, volgens de meerderheid, evenmin gewigt in de schaal. Door de omtrent dit feit geraadpleegde militaire autoriteiten, is de twijfel kenbaar gemaakt of de adressanten bij de aanwijzing van het werk wel tegenwoordig waren. Zeker is het dat, gelijk bereids is opgemerkt, voorlichting niet werd gevraagd. Uit alle de ingewonnene verklaringen blijkt voorts dat de bedoelde opgaaf niet door de directie of krachtens hare magtiging is gedrukt en verspreid. De oorsprong van dit stuk ligt daarin dat andere behoedzame aannemers, die tijd vonden tot onderzoek en raming, tot een veel nadeliger resultaat waren gekomen. Daarom verzochten zij in staat gesteld te worden tot vergelijking hunner becijferingen met die der genie. Van wege de directie werd aan deze gegadigden de opgave verstrekt — zonder meer.

Daarop is zij gedrukt en verspreid. Dit feit werd in voege voorschreven, reeds vermeld in de schriftelijke inlichtingen door den Minister ENGELVAART, onder dagteekening van 14 December 1871, n°. 1, aan de Tweede Kamer aangeboden. Te regt wordt in dat staatsstuk alle verbindende kracht aan soortgelijke handeling ontzegd.

Alsnu vestigde de meerderheid de aandacht op der adressanten hoofdgreif, daarin bestaande, dat hun verzoek om eene andere wijze van werken te mogen volgen — gevraagd bij request van 6 Julij 1869 — niet werd ingewilligd. Bij dit geschrift was verzocht vergunning tot langzame ophooging van het werk en geheel gewijzigde bepalingen omtrent de betaling, daarop nederkomende, dat de bedongene aannemingsom zou strekken ter kwijting van het verschuldigde voor het reeds verrigte aardewerk en van andere in het bestek beschrevene werkzaamheden, terwijl het eventueel verschuldigde voor hetgeen nog te verrigten was als de grond zou zijn tot rust gekomen, afzonderlijk bij tarief zoude worden betaald.

Met nadruk werd hierop in de beraadslaging der commissie geantwoord, dat zeer ten onregte dat verzoek door de aannemers wordt bestempeld als een zoodanig hetwelk strekte om wijziging te bekomen in de wijze van werken. Daadwerkelijk hield het niet anders in dan de vraag tot minnelijke ontbinding der geslotene overeenkomst en die tot het sluiten eener nieuwe op voorwaarden en bedingen vreemd aan de bestaande. De goedkeuring van dat verzoek zoude partijen op een geheel ander regtsterrein hebben overgebracht.

Het was volstrekt onaannemelijk.

De inhoud der aan de commissie toevertrouwde stukken weerspreekt dan ook het beweren der aannemers, als of onwil bij de genie te hunnen aanzien hadde bestaan. Geen spoor daarvan is te ontdekken. Maar al ware het anders, de afwijzing van dit verzoek, hetwelk ten gevolge moest hebben dat de aanbesteding van het werk voor een

Nota van toelichting op het adres van de Gebr. Schoonenburg, verzoekende onderzoek hunner vordering door deskundigen.

groot deel verviel, zou nimmer ten bewijze daarvan kunnen strekken.

Even weinig afdoende scheen der adressanten beroep op deel 11 van het bestek, alwaar wordt gelezen:

» Wanneer er vóór de laatste oplevering afschuivingen, verzakkingen of verzinkingen in aarde-, zode- of rijswerk plaats vinden, moeten zij voor rekening des aannemers worden hersteld, om het even of zij al of niet uit gebrek aan voorzorg van zijne zijde voortvloeiën.

» Als de aannemer ter voorkoming hiervan het noodig mogt achten rijzen bedden, zandplempingen, pakbermen, steenstortingen of beslagwerken te maken, behalve of in plaats van de in het bestek beschrevene, zal hem zulks vrijstaan, mits die middelen naar oordeel van de directie eene voldoende duurzaamheid bezitten, geen meerdere kosten voor het Rijk kunnen ten gevolge hebben, noch het militaire doel minder goed doen bereiken.»

Uit de geraadpleegde bezcheiden blijkt dat dit artikel was ontstaan uit een verschil van meening tusschen den toenmaligen inspecteur-generaal van fortificatiën en het bureau der genie aan het Departement van Oorlog. De eerste toch had de rijzen bedden een onvoldoenden waarborg geacht tegen verzakking en afschuiving. Dit voorschrijf moest de gegadigden — naar men meent — tot behoedzaamheid stemmen. Daarin konden zij een wenk zien door den aanbesteder zelve gegeven omtrent de weinige betrouwbaarheid van het terrein. Zeer spoedig blijkt dan ook door de aannemers te zijn gebruik gemaakt van de bevoegdheid hun in deel 11 gegeven.

Op een daartoe gedaan verzoek, werd hun toegestaan, bij aanschrijving van 26 Junij 1868, n°. 60, de rijzen beddingen gedeeltelijk door zandkistingen te vervangen. Bij deze inwilliging werd geene korting toegepast, ofschoon de gewijzigde voorziening den adressanten een voordeel van f 7000 werd gezegd te verschaffen. Alleen is hun aangebevolen, met het oog op die besparing, de zandkistingen niet te zwak te nemen.

Uit die laatste beschikking nu volgt: dat, waar mogelijk, aan de aannemers eene veranderde wijze van werken is ingewilligd geworden. Wat echter door hen onder » veranderde werkwijze » wordt verstaan schijnt eensluidend met » omverwerping der aanbesteding, ontbinding van het oude en sluiting van een nieuw contract, waaruit het element van risico nagenoeg verdween ». In de stukken en beraadslagingen van de Tweede Kamer schijnt dit voorname punt niet juist begrepen. Voorts is het niet betwistbaar dat de verbeurde boeten worden kwijtgescholden, de peilen van oplevering verlaagd en dat de afbetaling plaats vond onverwijld na de eerste opnemings, zonder termijn van onderhoud. Al wat met de opruiming van de puinhoopen en het effenen van den grondslag in verband stond, werd op den post van » onvoorziene uitgaven » afgeschreven. Is er — wat niet wordt betwijfeld — eene aanzienlijke hoeveelheid gronds meer verwerkt dan waarop bij den aanvang was gerekend, deze nadeelige uitkomst ligt, naar het oordeel der meerderheid, binnen de lijn van het gevaar en de kansen aan iedere aanneming van groote grondwerken onafscheidelijk verbonden.

Wordt er minder verwerkt dan het begroote quantum — de bedongene aannemingsom blijft dezelfde en de aannemer behaalt voordeel. Wordt er meer verwerkt, het komt ten laste des aannemers die in dat geval eene welligt verliesgevende operatie blijkt te hebben aanvaard.

Ten slotte werd gewezen op de bedenkelijke gevolgen die voor den Staat zouden kunnen voortvloeiën uit eene toekenning van schadeloosstelling in het tegenwoordig geval.

De meerderheid wenschte echter die beschouwing niet sterk aan te dringen, wijl hare waardering minder tot de eigenaardige taak der commissie scheen te behooren. Desniettenstaande verklaarde een der leden, dat, hoezeer hij in de zoo even ontwikkelde zienswijze zijner medeleden niet ten volle deelde, de vrees voor het ontstaan van nadeelige gevolgen, zijns inziens, noodwendig verbonden aan een gunstig onthaal van de grieven der adressanten, hem van een advies aan den Minister in dien geest, immer zou weêrhouden.

Vier der leden van de commissie — alzo hare groote meerderheid — meenden Uwer Excellentie met ernst te moeten ontraden eenig gevolg te geven aan het door de Gebroeders SCHOONENBURG gedaan verzoek, hetwelk vol-

gens drie hunner in de billijkheid steun noch grondslag had.

Slechts één lid der commissie plaatste zich op een ander standpunt. Toestemmende dat de feitelijke voordragt der adressanten, getoetst aan de ambtelijke bescheiden door Uwe Excellentie ter beschikking der commissie gesteld, in meer dan één opzigt, onjuist is te noemen, was hij echter van oordeel dat uit de geheele toedragt en ontwikkeling dezer zoo treurige zaak — en te dien aanzien werd hij gesteund door zijn medelid die, om de bijzondere zoo even vermelde redenen, zich voegde bij de meerderheid — het geheel buitengewoon karakter dat ze draagt, voldoende aan het licht komt. Kennelijk scheen van beide zijden, bij het treffen der overeenkomst, in niet geringe mate, dwaling omtrent den aard en omvang daarvan te hebben bestaan. De uitvoerbaarheid van het werk in voege als het door den aanbesteder was ontworpen en in het bestek omschreven, scheen niet alleen aan twijfel onderworpen, maar weinig aanneemlijk. De genie had het werk voor f 230 000 doenlijk geacht.

De vermelding van dat cijfer in het bestek moge evenmin juridieke kracht bezitten als de van de directie herkomstige opgave omtrent het grondverzet — voor de beoordeeling der handeling in haar geheel was zij niet zonder waarde, te meer daar onder de in 1868 nog geldende oude regels, de vermelding van eenig cijfer in het bestek niet was gevorderd.

Eerst bij de Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken en leveringen voor de dienst der genie, vastgesteld op 5 Augustus 1872, n°. 58 G, was in § 35 de invoeging van de begrooting van kosten in het bestek uitdrukkelijk voorgeschreven. (1)

Te regt wordt alzo door de aannemers betoogd dat dit cijfer niet losweg daarheen kan zijn geworpen, maar de vrucht was van onderzoek en bestemd om de gegadigden althans in groote trekken voor te lichten — behoudens hun onverkort regt tot eigen nauwkeurig onderzoek. Dit werd door de Gebroeders SCHOONENBURG niet ingesteld. Niet geheel billijk schijnt het echter hun als straf voor dit onloochenbaar verzuim, de volle schade te doen dragen. Van de opgaaf aangaande het vermoedelijk grondverzet geldt hetzelfde. De officiële oorsprong van het daartoe betrekkelijk document is niet ontkend.

Neemt men bij dat alles in aanmerking dat, bij voortduur, gedurende de uitvoering der aanbestede werken op schier onoverkomelijke terreinmoelijkheden is gestuit, dat verzakking steeds werd waargenomen, dat het gebouw — hoezeer deze omstandigheid vreemd zij aan de reclame — is omvergestort, dat het fort, voor het oogenblik althans, schijnt geabandonneerd, dat het feit dat veel meer dan 45 000 kubiek meter is aangevoerd, door niemand wordt betwijfeld — dan kan de conclusie niet ongewettigd heeten, dat hier een zeer bijzonder geval voorligt, ontstaan door wederzijdsche dwaling en gebrekkige nasporing. Dat de geheele schade uit dien zamenloop van oorzaken voortgevloeid, uitsluitend behoort te komen ten laste van eene der partijen, scheen met de eischen der billijkheid bezwaarlijk overeen te brengen. Daarbij gold de opmerking dat voor den Staat, hoewel civile partij in het contract, in vele gevallen toch andere en hoogere leefregels bestaan, dan voor een gewoon ingezetene, contractant ter andere zijde. In dat verband werd nogmaals herinnerd dat hier de rede is van een ten publieken nutte ontworpen werk, kwalijk uitvoer-

(1) Bij het bestek tot aanbesteding wordt de begrooting van kosten gevoegd.

De begrootingen, bij de bestekken gevoegd, dienen alleen tot inlichting van de gegadigden.

De aannemer kan zich op die begrooting nimmer beroepen voor eene vordering tot schadeloosstelling hoe ook genaamd.

De hoeveelheden werk, de levering en de kosten van welken aard ook, alsmede de prijzen van de eenheden en de sommen voor de hoeveelheden in die begrootingen gesteld, worden in geenerlei opzigt waarborgd.

De misstellingen, de abuizen en de onvolledigheden, welke in die begrootingen gevonden mogten worden, ook voor zoover het daarin gestelde afwijkt van hetgeen in 't bestek is bepaald, geven geen grond tot eenige vordering.

Behoudens het in § 19 gestelde nopens het gewigt van metalen, hebben in bestekken voorkomende opgaven van hoeveelheden van levering en werk uitsluitend betrekking op hoeveelheden in het werk gemeten, terwijl zij verbindend zijn voor zoover niet uitdrukkelijk daarbij vermeld wordt dat zij slechts naar schatting bepaald worden.

Nota van toelichting op het adres van de Gebr. Schoonenburg, verzoekende onderzoek hunner vordering door deskundigen

baar bevonden. Welk cijfer bij admissie dezer zienswijze als billijke tegemoetkoming aan de adressanten behoort te worden uitgekeerd, kan niet worden aangegeven. De laatsten toch hebben met betrekking tot dit punt geene behoorlijk gestaafde gegevens geleverd. Door nader in te winnen ambtsberigten en nader overleg met de aannemers, ware tot de vaststelling van zoodanig cijfer vermoedelijk gemakkelijk te geraken. De vrees dat zoodoende een bedenkelijk antecedent wordt in het leven geroepen, wijkt voor de overweging dat hier van eene geheel buitengewone aanlegenschap, door wederzijdsche onwillekeurige dwaling veroorzaakt, de rede is.

De groote meerderheid der commissie zich met deze beschouwingen geenszins vereenigende, handhaaft hare bovenontvouwde meening en heeft mitsdien de eer Uwe Excellentie te adviseren, het door de Gebroeders SCHOONENBURG gedaan verzoek, onherroepelijk af te wijzen.

De Commissie neemt de vrijheid bovenstaand verslag harer werkzaamheid aan Uwe Excellentie aan te bieden.

(get.) E. 's JACOB.
 " G. KUYPER Hz.
 " P. CALAND.
 " H. S. J. ROSE.
 " STOLK.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal van het Ministerie
 van Oorlog,

H. HARDENBERG.

[42. 3.]

DISPOSITIE van den Minister.

De Minister van Oorlog;

Beschikkende op een, onder dagteekening van 2 Maart jl. ontvangen adres van de Gebroeders SCHOONENBURG, gewezen aannemers van het maken van een fort in den Laander- en West-Bijlmer Polder, waarbij zij verzoeken dat het onderzoek omtrent het *al* dan *niet* verleenen van vergoeding wegens de door hen geleden schade, moge worden opgedragen aan eene commissie, zamen te stellen op den voet als heeft plaats gehad in de zaak van het fort bij Pannerden;

Brengt ter kennis van de adressanten, dat hun verzoek, zoo als het is liggende, niet is kunnen worden toegestaan; doch dat het door hen bedoelde onderzoek, door hem, Minister, is opgedragen aan eene commissie, onder presidium van den heer mr. E. 's JACOB, lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, bestaande uit de heeren P. CALAND, inspecteur en H. S. J. ROSE, hoofd-ingenieur van 's Rijks Waterstaat, G. KUYPER Hz., luitenant-kolonel, en P. STOLK, majoor van het corps ingenieurs, mineurs en sappeurs;

Overwegende, dat bij het verslag van het onderzoek, door die commissie ingesteld, hare groote meerderheid adviseert om het door de adressanten gedane verzoek, om schadeloosstelling, onherroepelijk af te wijzen;

Brengt almede ter kennis van de adressanten, dat aan hunnen wensch om vergoeding te ontvangen, ter zake van de schade, welke zij beweren geleden te hebben bij de uitvoering van voorschreven werk, geen gunstig gevolg wordt verleend.

's Gravenhage, den 6den November 1874.

(get.) WEITZEL.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal,

H. HARDENBERG.